

Ma Văn Kháng

Thanh minh, trời trong sáng

- Ngồi lui vào, cậu Chương!

- Em ngồi thế này là tốt lắm rồi!

Chương dụn dịn đôi bàn tọa làm phép, đáp lời người chị cả bề vệ, trên chiếc ghế cạnh người lái, mắt vẫn đắm đắm nhìn con đường nhựa từ phía trước đang hun hút trôi tuột vào gầm xe.

Trong lòng chiếc commăngca Rumani dít vuông, ghế dọc, loại xe cổ lỗ đã trở nên hiếm hoi trong những ngày này, không hiểu chị cả moi ở đâu ra để thuê lên Yên Kỳ thanh minh này, chật ních người và lưng cùng những là đồ đoàn. Hai bên và đuôi xe bạt che bịt bùng. ánh sáng chỉ còn lối vào duy nhất là mặt kính phía trước, soi lờ mờ vào lòng xe hình một chiếc tiểu sành, dăm cái làn tua tua chân hương, cùng một đồng lồng chổng những đồ vàng mã, gồm mũ mấn, ngựa nghê, hình nhân con nhài, thăng ở và ti vi, cát xét.

Trong làn sáng mờ mịt như bụi ấy, hơn chục người ngồi hai bên

thành xe cũng chỉ là những khối hình lồng phồng, những áo bạt, áo mưa, măng tô và khăn trùm đầu. Ngay cạnh Chương là hai mẹ con người phụ nữ không quen biết cũng vậy. Chương ý tứ né mình để không ép vào cái áo bạt phủ trùm cả hai mẹ con, để đứa bé mười hai tuổi ngả vào lòng mẹ chợp đi một giấc trong yên bình. Đêm qua, để sửa soạn cho chuyến đi, ai mà chẳng thấp thỏm. Còn hôm nay, việc ở nghĩa trang, chắc cũng sẽ còn vất vả.

- Ông Hoan, cô Nhu, cậu Chương, cô Tuất, các vị này, hôm qua nhìn giới sầm sì tôi cứ lo. Hôm nay ông ấy giáng cho một trận mưa thì... khốn nạn cái thân mình! Ô, cái Lộc dễ ngủ quá nhỉ. Nay, cô Nhiên, tôi đổi chỗ cho cô lên ghế trên này cho nó thoải mái nhé.

Người phụ nữ không quen biết ngồi cạnh Chương cựa động, nghiêng gương mặt hình trái tim, khe khẽ:

- Dạ, em ngồi thế này là tốt lắm rồi ạ.

- Ông Hoan vậy! Ngồi trên này chễm chệ như rể bà góa, sương bỏ xù đi lại còn...

- Ông ấy không dám bỏ bà ấy một mình dưới này đâu.

- Cái cô Nhu này! Gớm quá thôi!

- Này, tám giờ hơn đêm qua, ti vi sắp sang phim truyện rồi mà trời vẫn cứ xập xùi mới sâu đời chứ.

Chị cả lại bỏ qua tất, lại trở lại chuyện thời tiết giọng oang oang, rất phù hợp với gương mặt tròn vành, phúc hậu, đẹp một cách sang trọng, ngời ngời vẻ tự thị và đáo đẽ, tiêu biểu cho loại đàn bà đang xuất hiện trên thương trường, ý thức đầy đủ về quyền lực của đồng tiền và tài năng kinh lịch của mình.

- Chương trình phim truyện trên ti vi đêm qua chiếu trên đoạn nào nhỉ?

Cuối xe vọng lên một giọng nữ yếu ớt. Chị cả vuốt hai mép, quay lại:

- Hồng Lôu Mộng ấy à? Tao vừa xem vừa ngủ chập chờn. Hôm nào mày bảo chồng mày nó kiếm cho tao một bộ tao đọc! Mấy chục ngàn tao cũng mua, Nhu à.

Nhu, em gái út, sau Chương, chui ra khỏi cái khăn len xù xụ

quanh cổ, nhìn sang phía đối diện:

- Việc gì phải nhờ em. Anh Hoan có đủ bộ sáu tập đấy này!

Hoan, anh trên Chương, ngồi cạnh bà vợ bé nhỏ, mặc măng tô dạ, đội mũ lông Mông cổ, bỏ cặp kính cận dày cộm, cười nửa miệng:

- Còn trẻ chả đọc, giờ đọc gì được.

- Còn trẻ còn trăm công ngàn việc, còn kiếm ăn, còn nuôi con, còn làm giàu. Ai có là ông giáo mà mọt sách như cậu được!

Chiếc xe rùng mình qua mấy ổ gà liên tiếp. Người trong xe đã qua cơn ngái ngủ, tỉnh giấc. ồn ào tiếng người, tiếng đồ vật va chạm. Vợ Hoan tách ra khỏi chồng, nhỏ nhẹ:

- Trông sách dày mà ngại. May mà có phim.

- Phim lẻ đề, sốt ruột bỏ mẹ! - Chị cả phán: Về sau nó thế nào, cô Nhu?

- Về sau, Giả Bảo Ngọc cưới vợ. Lúc vén khăn che để xem mặt

cô dâu, cứ tưởng là Đại Ngọc, hóa ra lại là Tiết Bảo Thoa.

- Cái con Tiết Bảo Thoa thế mà gớm nhỉ!

- Chị có để ý đoạn kể về sinh nhật nó không? Con này nó ngồi cạnh Giả Mẫu. Giả Mẫu cho nó quyền chọn món ăn gia nhân bung lên hầu. Nó chọn toàn món ăn mềm, vì biết rằng Giả Mẫu già, răng đã rụng nhiều. Được phép Giả Mẫu cho chọn vở diễn đêm sinh nhật, nó chọn toàn vở vui, vì biết cụ già không ưa tích buồn thảm.

- Khôn mọc lông trong bụng chưa!

- Phải nói là nó xảo quyệt!

- Nhưng, cô có công nhận là nó xinh không?

Tiếng chị cả lấp trong tiếng gầm đột ngột của chiếc xe. Đuôi xe phát tiếng nổ bành bịch và phụt khói đen. Lướt qua bên trái xe, bóng những chiếc Toyota, Nissan bóng loáng. Chiếc xe tụt lại, càng xa thành phố, đường càng xấu, nó càng có vẻ khó nhọc. Mặc dầu anh lái đánh tay lái rất điệu nghệ, nhưng chiếc xe vẫn thi thoảng lại xóc tung lên. Chiếc tiểu sành giáng đánh kịch

xuống sàn xe. Đồ đoàn nẩy lóc xóc. Người như vào cuộc chơi du đây. Và chị cả như một nhạc trưởng tài ba, quán xuyến, điều khiển tình cảm của tất cả mọi người, lại reo vang: "Tĩnh ngữ cả chưa! Hôm nay răn xương cốt, về tha hồ mà đau nhức nhé!". Cả chiếc xe cũng rộ lên tiếng cười, vui, quen thuộc như tự năm nào đó truyền về. Năm nay, lại như thanh minh hàng năm, năm chị em họ Đinh, đứng đầu là chị cả, với ông em trai kế tiếp là ông giáo Hoan, anh nhà báo Chương muộn muộn chưa vợ, sau nữa là Tuất, em gái và cuối cùng là Nhu út ít, cô mẫu giáo, cùng những người thân, như một bộ lạc hùng hậu, lại thuê riêng một ô tô, lên nghĩa trang viếng mồ mã của gia tộc, kể từ cha mẹ ngược lên ba đời trước, đã quy tụ về.

- Nhưng mà các cô các cậu có thấy: quý tộc của nó ra quý tộc không? - Đột ngột, chị cả ngắt tiếng cười, xoay trở lại câu chuyện Hồng Lôu Mộng: - Từ cái ăn cái ở đến dáng đi, điệu đứng, nét cười, giọng nói của nó, phải nói là khác hẳn bọn vai u thịt bắp, mò cua bắt ốc chứ!

- Ai bảo với chị loại mò cua bắt ốc nó không biết ăn chơi?

- Ăn chơi thì cũng dùi đục chấm mắm cáy, cũng là bọn phàm phu tục tử. Thằng giám đốc cũ của tao văn hóa lớp nhất trường

làng, nghe nói giờ cũng bỏ nhí như ai. Khốn nỗi vẫn cứ lòi đuôi là thằng bỉ tiện, khổ rách áo ôm. Nói cứ ngọng lú ngọng lô. E lờ nói thành en nờ. Có cái đẹp nhất là cái l. nói cũng sai.

- Ha ha ha...

- Tao nói điều tao chết. Học ăn cũng phải năm đời, còn học mặc cho thanh lịch cũng phải mười đời mới được. Quý tộc, phong kiến nó cũng là tinh hoa giòng giống mới có. Chứ sao! Mà mà diệt nó là mà lụn bại đấy. Đây, nhần tiền rồi.

Ôi, chị cả! Chương nhìn lên, nao nao bồi hồi. Sao hôm nay chị cả da ngà mất phượng như phát tiết anh hoa, lỏng lẻo một ngôn ngữ thấu triệt và ý tưởng sắc sảo lạ lùng vậy. Chị cả, một thời thanh nữ huy hoàng, bảy năm liền chiến sĩ thi đua ngành dệt, lên đến trưởng phòng, ngấp nghé danh hiệu anh hùng lao động, tuổi thân, ba lần đồ chưa xong, phần tức điều gì, vì cơn có gì mà rũ tuột mọi công việc và vinh quang, trở về? Trở về làm một thứ dân, thoát đầu với một cái mâm xôi chè ở góc phố, rồi khi Chương ở chiến trường về, đã thấy bà nghênh ngang một sạp vải lớn nguy nga giữa chợ, hơn cả cửa hàng vải quốc doanh. Và toang toang: "Cái lý ở đâu lại không cho người ta làm giàu. Từ cái lý trái nước ngược gió nào mà động một tý là tước đoạt với

bất bớ?" Ôi, con gái Ninh Hiệp, kẻ thừa kế đầu đàn của giòng họ, vẫn là cái loại người tay đao giáo ngựa ghê ghớm, tài ba vậy! Chim ra khỏi lồng không trông trở lại. Vậy đó nhưng, chị cả đâu có sợ. Cùng nghề đan thúng cùng nghề đan nia. Phải lúc thất bát vẫn bằng bản năng và những kinh nghiệm đã truyền đi trong máu, tin rằng: của đi rề rề, của về ngẫu nhiên. Chỉ một tay chị cả xây dựng cơ đồ. Quy tụ lại cả giòng họ tứ tán bằng mối liên hệ bền chặt. Xây lại nhà thờ tổ. Lập lại gia phả. Sơn son thếp vàng lại hoành phi câu đối. Sửa sang phần mộ tổ tiên. Bỏ một triệu đồng thưởng cho kẻ nào giảng nghĩa được ba chữ "Môn tử môn" trên bức hoành gắn trước cửa nhà thờ tổ, vì lo rồi đây mãi mê làm giàu mà làm quên hết lời dạy thâm thúy của ông cha.

Đợi chị cả dứt mạch chuyện đầy sức quyến rũ và lẩn át, Chương mới rụt rè tham gia câu chuyện:

- Nhưng mà chị có thấy truyện Hồng Lâu Mộng kết thúc buồn không?

- Buồn cái gì?

- Cuối cùng là cái chết.

- Ôi trời!

Chị cả vung hai tay lên trời, kêu tắc nghẹn. Chương hơi bị bất ngờ. Ông giáo Hoan, lại bỏ kính, lấy khăn lau hai con mắt mừng mừng, ngờ ngờ.

- Phải nói là... chết là một trong những cái phát minh vĩ đại của tự nhiên.

- Cái gì vĩ đại?

Chị cả quay phắt lại. Ông giáo ngập ngừng:

- Cái chết là vĩ đại. Vì không chết thì không có sự sống.

- Chết mà cũng vĩ đại! Hay đấy nhỉ!

Ông giáo liếm mép:

- Đây là một quan niệm, trước hết của phương Đông. Chính vì thế mà phương Đông quan niệm đi tảo mộ khác hẳn phương Tây. ở phương Tây ngày tảo mộ, gọi là Fêtes de morts, là ngày hai tháng mười một. Thời tiết lúc ấy thường u ám. Còn ta, thanh

minh trong tiết tháng ba. Lúc này, cỏ non xanh rợn chân trời. Kìa kìa, chị xem, trời có đẹp không?

Ô tô đã leo hết dốc, đứng trước nghĩa trang xanh đậm màu cỏ tươi trên các triền đồi. Cảm hứng vì cảnh sắc mùa xuân mơn mớn ngoài trời; đứa con gái ngủ trong lòng người phụ nữ xa lạ cạnh Chương đã choàng dậy. "Đến rồi, hả mẹ?" Đôi mắt to trong veo của nó rụt rè hỏi mẹ. Chị cả nhảy xuống xe, lạnh lót ra lệnh:

- Mẹ con cô Nhiên và tất cả các cô cậu đi đâu làm gì cũng một giờ là có mặt ở đây để về Hà Nội nhé!

*

**

Những làn sương tím nhạt cuối cùng đã bốc bay và vòm trời mùa xuân điểm những chấm én nhỏ chao liệng, xanh bình yên, xoải đôi cánh mềm, ôm trọn cả khu mộ rộng mênh mang.

So với năm ngoái, nghĩa trang đã uy nghi hơn và bề thế hơn. ở những khu mộ cũ, nhiều ngôi đã được xây cất lại. Đa phần được tôn cao. Nhiều ngôi lên mái che, kiểu cách đèn miếu thiêng liêng

hoặc giống một căn nhà nhỏ thân mật ấm cúng. Khu mộ mới mở ra trên những triền đồi đá ong ở phía tây. Những ngôi mộ mới leo dốc, hợp cùng với cả vạn ngôi mộ cũ trắng xám một màu xi măng, trập trùng theo nét lượn mềm mại của những eo đồi, trong thế chập chờn trôi dạt. Thoáng một chút hư huyền như một hơi sương phả, cõi chết hiện ra với ấn tượng mạnh mẽ đến bất ngờ. Cái chết không cô đơn. Cái chết đã thành một lực lượng hùng hậu mạnh mẽ vì sự vĩnh hằng của nó. Cái chết đã bước ra trình diện với một tầm cỡ ngang vai với cái sống!

Chương thoát khỏi ám ảnh bị lụy như mọi lần, khi đến đây, giữa đường biên của đời sống trần thế, và thế giới của cái chết. Mọi người đều nghĩ mình bất tử. Nhưng Chương thì Chương hiểu: lẽ ra anh đã nằm dưới đất này từ lâu rồi. "Sau trận B52 ở Vĩnh Linh vừa rồi, còn được ngồi viết thư cho chị cả là hạnh phúc quá tâm mong muốn của em". "Chị cả ơi, sau những ngày chiến đấu ở thành cổ Quảng Trị, viết thư cho chị, em tự hỏi: phải chăng em đã được sống hai lần?".

- Nào đứng cả vào đây. Cậu Chương, cậu mãi nghĩ gì thế? Hỏi mẹ mất, cậu ở Vĩnh Linh. Còn lúc sang áo cho cụ, cậu lại ở Quảng Trị. Có đúng không?

Chương nghe lời chị cả quay lại. Mọi người đã quỳ trước mộ mẹ. Ngôi mộ vừa được sửa sang. Chị cả đã nhờ một kiến trúc sư vẽ kiểu. Gờ thành mộ và mặt mộ ốp đá rửa màu dâu tây điểm trắng. Mộ chí gắn cả ảnh mẹ in trên nền sứ. Trên mộ, lạng lẽ những khóm trường sinh phun những chấm hoa li ti, đỏ như son.

Chị cả và Nhu đặt đồ cúng lên trước mộ. Hoan cùng vợ và cô Tuất đứng chụm lại che gió xòe diêm, thắp hương rồi cắm ra các ngôi mộ xung quanh. Gió từ xa hắt lại, khói hương quần, xanh mờ.

Chương ngồi xuống giúp chị cả lấy đồ vàng mã đặt bên cạnh mộ chí. Những thỏi vàng, sắp tiền. Chiếc ti vi. Chiếc cát xét.

- Gửi cho cụ cả đô la à?

- Trần sao âm vậy. Người chết không hẳn là người sống thật, nhưng cũng không phải là người chết hẳn. Dưới ấy giờ tiêu cả đô la. Có bán đủ các mặt hàng. Nhưng, chị vẫn muốn gửi tất xuống cho cụ, sợ cụ chưa biết ti vi, cát xét là gì, không biết đường mua.

- ừ, hồi mẹ sống, Hà Nội chưa có ti vi.

- Buồn cười, tôi đưa bà đi xem phim ở rạp Kinh Đô. Lần sau, mua vé đưa bà, bà bảo: Tôi xem rồi, tôi không xem nữa đâu.

Nhu đặt lên nóc mộ một đĩa hoa lan. Chị cả nghiêng đầu, rũ tóc, chãi:

- à, con này nó còn nhớ bà rất thích hoa lan.

- Lúc thay áo, trong túi áo bà, em thấy có hai bông lan héo thơm sực.

- Mà y là đứa được bà yêu nhất!

- Sao bảo chị!

-Tao ấy à? Bà ghét nhất tao thì có.- Chị cả cười, hai mép vạc sâu, gò má đội lên tròn nhẵn, đỏ rạn hơi trầu cay: - Bà bảo tao là đứa lòng hồng nhất nhà. Tao không chịu tuân phục phép tắc gia giáo. Chúng mày có biết không? Bà bắt tao lấy ông Sâm, giờ là ông lang đông y ở khu phố mình ấy. Tao nhất quyết không chịu. Chỉ vì thấy lão hói đầu. Sao tao sợ người hói thế! Bà bảo tao: "Hai gia đình đã hứa hẹn rồi, mày đừng để người ta chan tương đổ mả vào mặt tao!" Tao cũng kệ. Tao cãi văng tê. Tao cãi hỗn: "Cụ đi

mà lấy ông ấy". Nghĩ lại, giờ già rồi, mới thấy thương bố mẹ. Có hôm tao kiếm được lãi to lắm. Tao mua ngay một cân giò, một cân lạc xưởng, nghĩ phải đem biếu mẹ thì mẹ còn đâu! Thì ngày xưa, miếng ngon miếng ngọt cụ không bù chì bù chít cho con cái thì cho ai? Nào, lui ra cho tôi khăn bà.

Thoáng cái, mặt chị cả đã ngấn lệ. Chị quỳ hai gối lên cỏ, đối diện với ngôi mộ, khăn vắn chỉnh tề gương mặt tràn đầy thành kính, rung rung:

- Này, Nhu, Chương, ông Hoan, các cô các cậu... theo tôi khăn mà học để khăn bà với các cụ chứ. Ngộ năm sau tôi không còn nữa thì làm sao.

Lẽ ra có thể nói một câu gì đó thui điều gỡ chị cả vừa nói, thì mọi người lại như những đứa trẻ ngoan ngoãn, nhất loạt quỳ xuống sau chị cả, nét mặt trầm tư, phảng phất ánh hồi quang thiêng liêng lạng phắc. Cho tới lúc, đột ngột, một tràng pháo nổ, đục một lỗ thủng vào cõi tịch mịch, chị cả mới dứt lời khăn, đứng dậy chếp miệng:

- Khổ, người chết đã vậy. Còn người sống? Đấy, cắm cúi vào việc mình, không hiểu hai mẹ con cô Nhiên đâu rồi!

Chương ngược lên phía đồi cao. ở mép đồi, gió rồ dạt lớp cây dại, những ngôi mộ in vào nền trời những hình khối mấp mô.

- Hai mẹ con cô ấy ở trên kia. Cô ấy viếng mộ ai thế, chị?

- Chồng cô ấy. Trước hai vợ chồng cô ấy cùng một tổ thợ với tôi. Thôi, cậu Chương hay ai lên hỏi han người ta nhé. Đừng để mẹ con cô ấy lủi thủi. Giờ tôi đến với hai ông lão nhà tôi đã, rồi ta chia nhau lần lượt đi thăm các cụ trong giòng họ.

*

**

Thì ra đã quy về đây hài cốt cả hai người chồng chị cả. Chị cả năm nay năm mươi hai. Chị lấy chồng năm 1968. Chồng chị là đại úy, đồn trưởng một đồn biên phòng ở biên giới Lai Châu. Anh hy sinh khi chiến đấu hai năm sau ngày cưới. Năm 1975, chị cả tái giá. Ăn ở với người chồng thứ hai được ba năm thì người chồng bị tai nạn giao thông chết. Chị lặn lội lên tận vùng núi Lai Châu tìm hài cốt đưa người chồng thứ nhất về, đúng dịp cải táng người chồng thứ hai, đưa di thể của cả hai người lên

đây. Năm ngoái chị cả lấy người chồng thứ ba. Có tuổi rồi, lấy nhau cho có danh nghĩa vợ chồng chính thức, chứ thực ra chỉ là sự sống ghép đôi để nương tựa đỡ đàn nhau. Quả nhiên chị trở thành điểm tựa của người chồng ngay sau ngày đăng ký không lâu. Ông đã hơn sáu mươi tuổi, là cán bộ công đoàn về hưu, mắc bệnh xuyên nặng, lại bị tai biến mạch máu não, liệt nửa người đã hơn nửa năm nay.

Như vậy là tính đến đời Chương là đời thứ sáu thì riêng gia tộc họ Đinh của Chương, và những người quan hệ, đã có tới gần một trăm người đã khuất được quy tập cả về đây. Họ họp thành một xóm nhỏ, đông vui.

Còn hai mẹ con người phụ nữ trẻ này, thì Chương có cảm giác họ đơn lẻ và bơ vơ thế nào. Bất lửa, châm hương hộ người phụ nữ đã có lúc Chương gần như gằm mặt xuống vì ái ngại, xót thương. Đứa con gái cao đến tai mẹ, hai cái bóng trơ vơ, cùng một màu áo đen tuyền đứng chấp tay, trước ngôi mộ mới đặt, như một nỗi sầu thảm ngấn đọng từ tiền kiếp.

- Em mới đưa nhà em từ Gio Linh về định đưa về từ lâu nhưng ngặt cái, cháu Lộc còn nhỏ quá!

- Anh nhà hy sinh ở Quảng Trị?

- Nhà em, theo giấy báo tử là hy sinh ở Quảng Trị và an táng ở nghĩa trang phía Nam tháng tám năm 1972. Phía Nam môn môn thế, biết đâu mà lần. Em đến hỏi tỉnh đội Quảng Trị, cứ nghĩ là khó mà tìm nổi. Nhưng cũng nhờ trời phật run rủi anh ấy còn được gặp vợ con nên em hỏi đúng ngay anh đại úy là bạn chiến đấu cùng một tiểu đội. Thế là đích thân anh ấy đưa em đến chỗ bìa rừng, nơi anh ấy chôn cất nhà em. May quá chưa có ai động cuốc, đào xuống là thấy ngay. Mà đúng là nhà em thật. Bọc ni lông kín hơi nên hình nhà em còn rõ lắm.

Chương đưa tay che khói, mắt anh cay xè.

Người phụ nữ tiếp:

- Nhà em hy sinh sau khi ra Bắc cưới em. Hồi đó, em đã có linh tính, sẽ có điều chẳng lành xảy ra với anh ấy. Đã định bảo hay là hoãn làm lễ thành hôn đi. Nhưng nghĩ đi nghĩ lại, thấy thương anh ấy, thương mình quá. Anh ạ, hồi còn chiến tranh, anh có biết điều truyền tụng gần như dị đoan này không: ở mặt trận, hễ đơn vị nào có hai người trùng tên nhau, thế nào cũng chết cả hai. Ngoài ra, anh nào đi phép ra Bắc lấy vợ, về thế nào cũng không

vẹn toàn!

Nắm hương cắm trên nóc mộ chồng bỗng quẩn gió, mù mịt khói đặc và đột nhiên bốc lửa cháy bùng bùng. Đứa bé gái đang đứng cạnh mẹ, liền nằm ập xuống, giang đôi tay ôm mặt mộ, gào: "ôi, bố ơi!" Người phụ nữ vội quay lại. Đứa bé gái nức nở.

- Bố ơi, con trông thấy bố rồi! Sao bố không về với con!

- Lột, con!

- Mẹ ơi, con trông thấy bố rồi. Mặt bố có vết máu. Đầu bố quấn băng trắng. Tay trái bố cũng quấn băng, quần áo bố rách nát hết!

Người mẹ lay vai con, lười lúu lại, lật bật. Đứa con huỷ mình, mặt thêm thiếp:

- ừ, ừ, con ở đây với bố cơ. Con ứ về đâu.

*

**

"Nào, nhìn lại lần cuối đi. Một năm nữa mới trở lại đây cơ đấy". Chị cả nói đồng giọng. Chương quay lại, đưa mắt bao quát cả một vùng đất rộng; trong im lặng Chương có cảm giác anh đang mở hết các cửa sinh lực để thu nhận hết nguồn thần lực thiêng liêng ở nơi đây đang tràn vào bản thể, để làm cái việc cao cả nhất là khai mở một miền đất mới trong cõi tâm linh bí ẩn của chính mình.

Cái chết quả thật là một phát minh vĩ đại của tự nhiên. Chết là một đức lớn của trời, là cái tất yếu buồn rầu, là sự ngắt đoạn một giò sinh hóa liên tục tuôn chảy dạt dào. Đối với Chương thì cái chết là bạn bè thân thuộc cầm tay nhau. Cái chết bản thân nó chẳng thể là đáng kinh tởm hay rục rĩ ánh hào quang đáng tôn vinh. Cuộc đời nào mà chẳng có tai ương. Vậy thì câu chuyện còn lại là trong phạm vi cho phép, con người vẫn có thể dành cho mình sự lựa chọn thật bình tĩnh. Vì cuối cùng thì như chị cả nói: người chết không phải là người còn sống, nhưng cũng không phải là người chết hẳn, vô tâm tích; người chết còn tạo lập với người sống một mối liên hệ vô hình, nhưng bất tử và vô cùng linh thiêng. Ôi, chị cả! Người phụ nữ ít chữ nghĩa nhất nhà, nhưng sống trọn vẹn với cuộc đời bằng toàn bộ tâm lực của mình. Chị cả là sự sáng tỏ.

Chị cả lau nước mắt rầm rề trong hai hố mắt, bước lên xe:

- Thôi, ông bà, cha mẹ, hai ông và các vị ở lại nhé. Nào, đã đủ cả chưa? Chú lái nổ máy đi!

Xe xuống dốc đồi. Khập khình bốn bánh rập qua các rãnh xẻ ngang mặt đường lấy nước tưới ruộng xuân. Mọi người đang cố ra khỏi cơn mộng mị dài. Lao xao trong xe những giọng người như từ hư vô vọng lại. Rồi như không thật, có tiếng ai đó ngơ ngác: "Sao lúc đi không qua đường này?". Rồi tiếng một người kêu bàng hoàng: "Sao chóng tới đường quốc lộ thế nhỉ?".

- Ô, cái Lộ lớn quá rồi! Lúc đi trời còn tối, bác không trông rõ cháu.

Chị cả quay lại sau xe với hai mẹ con người phụ nữ nọ, cao giọng như muốn gọi mọi người trở về với thực tại:

- Lớn sắp bằng mẹ rồi còn gì. Cháu học lớp mấy rồi, Lộ?

- Dạ, lớp sáu ạ.

Đứa bé nhỏ nhẽ. Chị cả nhả bã trầu, quai tay, day nhẹ vào cổ

họng con bé, âu yếm:

- Bố con phù hộ cho hai mẹ con con nhé. Rồi con sẽ xinh hơn cả mẹ, cả bố. Sẽ giỏi giang hơn cả bố, cả mẹ cho mà xem. Có đúng không?

Chị cả chành miệng cười. Cười thật tươi. Cười thật giòn. Cười để lôi cuốn tất cả mọi người vào cuộc sống đang ở ngay bên mình, trong mình. Cười để khóa lấp cái hố sâu thẳm trong lòng chị. Một đời đàn bà, hai lần chồng chết. Một đời người, chứng kiến bao cái chết. Một tay mình, hạ huyết bao người thân, đập mộ bao người ruột thịt. Cái chết cũng đủ hình, đủ dạng, nằm ngay ở cuộc sống này.

Nhưng, hình như chị cả bất lực. Chỉ có một mình tiếng chị cả cười, tiếng chị cả nói. Cả cái xe đang còn la đà trong đám sương mù của những hư ảnh chập chờn của lễ sinh tử. Mỗi người, lúc này đang chia hai. Một nửa còn ở lại với những ngôi mộ, nơi cư ngụ của linh hồn những người đã đi về cõi hư không, nhưng được quan niệm như một xứ sở có thật và gần gũi.

Nhưng, một lần nữa, chị cả lại vịn cả nửa người, chồm lên lưng ghế. Một lần nữa lại tỏ ra cố gắng chế ngự mình và lôi cuốn

người khác, lên giọng oang oang:

- Nào, ai có chuyện gì thì kể lên cho vui nào! Rồi cũng phải để tất cả chuyện buồn vào một chỗ chứ! Đất nước này, chết là việc thường xuyên, cứ sau thương xút xùi mãi thì sống thế quái nào được! à, ông Hoan, ông bảo chết là một phát minh vĩ đại. Thế còn sống?

- Cũng là một phát minh vĩ đại!

- Vĩ đại quá đi chứ nhỉ! à, nói tiếp chuyện Hồng Lâu Mộng đi. Cái cô Lâm Đại Ngọc vừa biết ăn cơm đã phải uống thuốc, về sau chết vì bệnh gì?

- Vì ho lao!

Ông Hoan đáp trịnh trọng. Chị cả ngừng cười. Chị quay nhìn cửa xe, thu mình lại và giọng bỗng se se:

- Nghĩ cũng tội thật. Nhưng mà biết thế nào được nhỉ? Sinh hữu hạn, tử bất kỳ. Chuyển xe sau chắc gì còn tôi.

Chương hơi chồm lên trong một phản ứng bất thường.

Chị cả trở lại trạng thái đều hòa, quay lại, nhìn Chương, thản nhiên:

- Vậy, tôi giao nhiệm vụ cho cậu Chương đây. Có nghe rõ tôi nói không đấy?

- Chị nói đi!

- Cậu ghi lại tất cả vị trí mồ mả, họ tộc người thân của gia đình mình lại. Còn các bài khấn, tôi giao cô Nhu!

Có tiếng Nhu nói từ đuôi xe hắt lên. Tiếng máy gầm vang động. Chương ngồi tựa vào thành ghế, cố tạo một khoảng cách với hai mẹ con người phụ nữ nọ. Không cần phải cố gắng lắm, vì bây giờ chiếc xe đã rộng. Chiếc xe đã để lại tất cả những đồ cúng viếng ở những ngôi mộ. Sàn xe hoàn toàn trống. Bây giờ mới nhìn thấy những nốt rỗ, những mảnh sắt vấu vúi ở sàn xe. Thậm chí có chỗ thùng lớn bằng bàn tay, nhìn xuống thấy cả mặt đường đang vùn vụt chạy qua. Chiếc xe đã cũ quá rồi. Nhưng nó nhất định không chịu thua con đường. Nó còn bền bỉ và dẻo dai. Nó đang thò một sức nặng mới. Từ nơi những người thân gửi xương cốt trở về, ai dám nói mỗi người chỉ có một mình mình.

Điều đó rõ rệt nhất ở cơn khóc rầm rức của đứa con gái người phụ nữ ngồi bên Chương. Chính Chương cũng vậy, Chương mang trong Chương bao nỗi niềm tâm tư. Chiếc xe còn có thể gặp lại Chương và mọi người ở thanh minh năm tới chưa biết chừng

Chuyến xe sau sẽ không còn anh nữa.

Xe vẫn chạy nghìn đời chỉ vắng anh thôi.

Những chuyến xe không có khứ hồi...

Chương nhớ tới mấy câu thơ di cảo của Chế Lan Viên trong nỗi nao nao thương nhớ rất vô hình và xa mờ.

Cạnh Chương, người phụ nữ nọ ôm đứa con gái vào lòng, nghẹn ngào: "Nín đi, Lộc. Bố vui vì hai mẹ con mình lên thăm bố, chứ bố có buồn đâu, con!.